Michael Jones, 1787–1853
Gweinidog (A) ac athro cyntaf Coleg Annibynnol y Bala

Ganwyd Michael Jones ym mhlwyf Henfynyw yn agos i Neuadd-lwyd, sir Aberteifi, lle roedd y teulu'n byw mewn tyddyn bychan o'r enw Ffosybontbren. Yn hwyr yn eu bywyd y daeth ei rieni at grefydd. Ymaelododd ei dad Daniel â'r Wesleaid yng Nghapel y Ficer, a'i fam Mari â'r Methodistiaid Calfinaidd yn Ffos-y-ffin. Bu'n was fferm am gyfnod cyn mynd i ennill ei fara beunyddiol fel saer maen. Cafodd dymor o addysg mewn ysgol, ac yna aeth i Lanbedr i ddysgu'r grefft o rwymo llyfrau.

Derbyniwyd ef yn aelod yn Neuadd-lwyd ym 1807 ac fe'i hanogwyd i ddechrau pregethu gan y gweinidog, Dr Phillips. Er mwyn ei ddiwyllio'i hun ymhellach aeth i ysgol enwog David Davis, Castellhywel. Ym 1810 cafodd ei dderbyn i athrofa'r gogledd yn Wrecsam a gedwid gan Dr Jenkin Lewis, a threuliodd bedair blynedd yno. Yn y cyfnod hwn daeth Dr George Lewis yno fel athro diwinyddol. Ym 1814 cafodd Michael Jones alwad gan eglwys yr Annibynwyr yn Llanuwchllyn ac fe'i hordeiniwyd fel olynydd i Dr George Lewis ar gyflog o £20 y flwyddyn; yno y bu am wyth mlynedd ar hugain. Priododd â Mari Hughes, Cwmcarnedd, Llanbryn-mair, gwraig a dorrwyd o'r un brethyn ag ef, ac fe gawsant bump o blant. Bu'r rhain yn flynyddoedd o gynnwrf a dadlau ffyrnig ymhlith arweinyddion Cristnogol Cymru ynghylch llywodraeth eglwysig a materion diwinyddol.

Yr oedd y prif wrthdaro rhwng pleidwyr Uchel Galfiniaeth a Chalfiniaeth gymedrol. Effeithiodd hyn ar yr eglwys yn Llanuwchllyn ond yn y fan honno yr oedd elfen ychwanegol i'r anghydfod, sef yr hen drefn Henaduriaethol. Holltodd yr eglwys yn ddwy ran, sef yr Hen Bobl a charfan Michael Jones. Cyhuddwyd ef gan yr Hen Bobl o danseilio'r Henaduriaeth oedd wedi bod yn rhan annatod o fywyd yr eglwys ers degawdau, a hefyd o goleddu syniadaeth Arminaidd. Dywedid bod Arminiaeth yn gwadu pechod gwreiddiol, yn gorbwysleisio cyfrifoldeb personol dyn yn nhrefn

iachawdwriaeth, ac yn gwneud gwerth yr Iawn yn rhy gyffredinol.

Galwyd gweinidogion o'r tu allan i geisio cyfannu'r rhwyg, ond i ddim diben, felly aeth y ddwyblaid i gyfraith ynghylch meddiant y capel, a'r Hen Bobl a orfu. Ymadawodd Michael Jones a'i blaid â'r Hen Gapel dan gwmwl a dechrau addoli yn ei gartref, y Weirglodd Wen. Ym 1839 cymodwyd y ddwy garfan ac unwyd hwy drachefn yn yr Hen Gapel. Pan symudwyd Athrofa'r Annibynwyr o'r gogledd i Aberhonddu penderfynwyd cael coleg arall yn y Bala a dewiswyd Michael Jones yn brifathro cyntaf arno. Symudodd i'r Bala ym 1842 ac yno treuliodd deuddeng mlynedd olaf ei oes. Yn ystod y cyfnod hwnnw bu 89 o fyfyrwyr yn ei ofal. Yr oedd yn ddyn mawr o gorffolaeth, yn pwyso deunaw stôn, yn gwbl ddi-hiwmor – credai mai gwastraff amser oedd hwyl – ac yn brysur i'w ryfeddu. Codai rhwng pump a chwech o'r gloch yn y bore'n rheolaidd, a rhwng un a dau, ddwywaith yr wythnos , ond ni wyddys faint o'r gloch y byddai'n clwydo.

Byddai'n dechrau darlithoedd y myfyrwyr am chwech y bore, ac ar ben hynny gofalai am bump o eglwysi bychain lleol. Cychwynnodd ysgol yn ei gartref yn Llanuwchllyn lle y cynhaliai hefyd un o ysgolion Dr Daniel Williams. Daeth ei fab, Michael D. Jones, yn olynydd iddo fel prifathro'r coleg yn y Bala. Bu farw 27 Hydref 1853 a chladdwyd ef yn Rhosyfedwen, mynwent yr Hen Gapel.